

Consiliere juridică de urgență pentru ÎMM-uri

DESPRE PUBLICAȚIE

Criza COVID-19 a avut deja un impact major asupra activității economice din întreaga lume, fiind încă în desfășurare. Spre deosebire de criza financiară din 2007-9 care a luat naștere din împrumuturile bancare excesive, țările se confruntă cu o pandemie globală de sănătate care este de natură să răspândească efecte în toate industriile și sectoarele economiei. Întreprinderile Mici și Mijlocii (IMM-uri) sunt în mod special vulnerabile în fața crizei COVID-19, atât din punct de vedere a cererii, cât și a ofertei. În special, IMM-urile se confruntă cu o reducere dramatică și bruscă a cererii și a veniturilor, fapt ce afectează grav capacitatea acestora de a funcționa sau cauzează lipsuri de lichidități (spre deosebire de companiile mai mari care au în general acces mai bun la credite).

Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) a lansat o inițiativă pentru a permite IMM-urilor din Moldova să atenueze impactul aprofundat al pandemiei Covid-19.

Această publicație a fost elaborată în parteneriat cu Consiliul Economic pe lângă Prim-ministrul Republicii Moldova, Biroul Asocial de Avocați Gladei și Partenerii, Echipa BERD pentru Finanțarea și Dezvoltarea IMM-urilor (*EBRD SME Finance and Development Team*) și Echipa de Tranziție Juridică (*Legal Transition Team*) și include consiliere juridică de urgență și îndrumări practice pentru a ajuta IMM-urile să identifice cele mai bune soluții în circumstanțe de dificultăți financiare și incertitudine în afaceri cauzate de pandemie, pentru a construi astfel rezistența afacerii.

Informațiile de orientare și răspunsurile conținute în prezenta publicație explică și oferă sfaturi generalizate bazate pe legislația și practica locală. Informațiile țin de subiecte legate de probleme contractuale și comerț online, relații de muncă și facilități fiscale, litigii și insolvabilitate, acestea fiind abordate într-o serie de seminare web ținute de către Biroul Asocial de Avocați Gladei și Partenerii.

Toate seminarele web sunt disponibile pentru vizionare accesând următoarele link-uri:

Webinar 1: Probleme contractuale și comerț electronic	https://youtu.be/sdotORafUp4
Webinar 2: Relații de muncă, facilități fiscale și subvenții	https://youtu.be/g701wDyqskw
Webinar 3: Litigii și insolvabilitate	https://youtu.be/wW32C_RpVYo

CUPRINS

I. PROBLEME CONTRACTUALE ȘI COMERȚ ELECTRONIC	5
SUBTEMA 1.1: Probleme contractuale și semnătura electronică	5
Q1: Este pandemia o circumstanță de forță majoră?	5
Q2: Ce este „schimbarea excepțională a circumstanțelor”?	6
Q3: Pot să semnez un contract la distanță?	7
SUBTEMA 1.2: Credite în perioada crizei	8
Q4: Cum aș putea renegocia contractele de împrumut din cauza pandemiei?	8
SUBTEMA 1.3: Aspecte legale ale comerțului electronic	9
Q5: Cum aș putea să îmi transfer afacerea online?	9
Q6: Ce sunt datele cu caracter personal și cum ne conformăm cu reglementările privind protecția datelor?	10
Q7: Nu îmi desfășor activitatea comercială exclusiv pe internet. Oricum urmează să depun o notificare la autoritatea publică locală?	11
Q8: Ce alte reguli aferente comerțului electronic trebuie să cunosc?	11
II. RELAȚII DE MUNCĂ, FACILITĂȚI FISCALE ȘI SUBVENȚII	12
SUBTEMA 2.1: Relațiile de muncă	12
Q9: Un salariat s-a infectat cu Covid-19 sau a avut contact direct cu un caz confirmat. Cum procedăm?	12
Q10: Cum păstrăm salariații esențiali în timpul unei pandemii?	12
Q11: Cum procedăm în cazul salariaților care temporar nu sunt necesari pentru afacere?	12
Q12: Cum procedăm cu salariații ale căror servicii nu mai sunt utile afacerii?	14
Q13: Poate angajatorul să suspende CIM din cauza forței majore?	14
Q14: Este permisă semnătura electronică în relațiile de muncă?	15
Q15: Ce măsuri obligatorii de securitate și sănătate în muncă trebuie respectate de angajatori în timpul pandemiei Covid-19?	15
SUBTEMA 2.2: Facilități fiscale	15
Q16: Cum pot aplica IMM-urile la programul de rambursare a TVA?	15
III. LITIGII ȘI INSOLVABILITATE	16
SUBTEMA 3.1: Soluționarea și prevenirea litigiilor	16
Q17: Am un litigiu în curs de examinare la o instanță plasată în regim special de activitate. Ar trebui să depun o cerere pentru amânarea examinării?	16
Q18: Am o creanță și partea opusă refuză să plătească/livreze. Care sunt cele mai bune opțiuni ale mele în instanță?	16
Q19: Creanța mea are o valoare mică. Pot utiliza alte proceduri judiciare simplificate?	16
SUBTEMA 3.2: Arbitrajul și medierea	17
Q20: Ce alternative există pentru soluționarea litigiului în afara instanței de judecată?	17
Q21: Cum pot merge în arbitraj?	18
Q22: Cum pot recurge la mediere?	18
SUBTEMA 3.3: Insolvabilitate	18
Q23: Cum procedez dacă întreprinderea mea este în imposibilitatea achitării datoriile acumulate?	18
Q24: Ce ar trebui să conțină un plan de restructurare?	19
Q25: În calitate de administrator al întreprinderii, sunt obligat să depun cerere introductivă dacă întreprinderea mea se confruntă cu dificultăți financiare?	20
Q26: Ce se va întâmpla dacă afacerea mea nu poate plăti datoriile scadente, iar creditorii mei au decis să recurgă la procedura de faliment?	20
Q27: Ce este de făcut dacă o societate nu își execută datoriile față de întreprinderea mea, iar eu (în calitate de administrator) decid să depun o cerere introductivă față de debitor?	20
ANEXA 1	21
ANEXA 2	22

ABREVIERI

Următoarele abrevieri sunt folosite frecvent în conceptele discutate din această publicație.

CAEM	Clasificatorul Activităților din Economia Moldovei (CAEM Rev.2) aprobat prin Ordinul Biroului Național de Statistică Nr. 28/2019
Camera de Comerț	Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova
Centrul de Protecție a Datelor	Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal
CIM	Contract Individual de Muncă
CNAS	Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova
CNPF	Comisia Națională a Pieței Financiare
IMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
MDL	Leul Moldovenesc
ODIMM	Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii
OCN-uri	Organizații de Creditare Nebancare
SFS	Serviciul Fiscal de Stat

I. PROBLEME CONTRACTUALE ȘI COMERȚ ELECTRONIC

SUBTEMA 1.1: PROBLEME CONTRACTUALE ȘI SEMNĂTURA ELECTRONICĂ

Q1: Este pandemia o circumstanță de forță majoră?

În general, o pandemie poate fi considerată o circumstanță de „forță majoră”. Forța majoră este unul dintre cele mai cunoscute temeuri juridice prin care se justifică neexecutarea obligațiilor contractuale de către una sau ambele părți. Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că clauza de forță majoră (fostul art. 606 din Codul Civil) a fost înlocuită cu conceptul de „justificare datorită unui impediment” (art. 904 din Codul Civil modernizat, în vigoare din 1 martie 2019), deci un debitor care recurge la o circumstanță de forță majoră va recurge, de fapt, la justificare datorită unui impediment.

Justificarea datorită unui impediment poate fi invocată de către debitor dacă sunt îndeplinite două condiții obligatorii:

- (i) debitorul nu își poate îndeplini obligația din cauza unui impediment aflat în afara controlului debitorului (de ex.: interzicerea activității comerciale în timpul pandemiei; deconectarea electricității de către furnizorul de energie electrică; inundație) și
- (ii) nu se putea aștepta în mod rezonabil ca debitorul să fi evitat sau să depășească impedimentul sau consecințele acestuia (de ex.: deconectarea electricității nu poate fi invocată dacă debitorul a fost informat în prealabil de furnizorul de energie; ploile torențiale din timpul verii nu pot fi invocate ca impediment din cauza frecvenței acestora).

Pentru a fi eliberată de o obligație contractuală din cauza unui impediment, o parte la contract trebuie să notifice cealaltă parte printr-o notificare scrisă. În general, cu excepția cazului în care acordul dintre părți prevede altfel, notificarea va fi trimisă prin poștă sau predată personal. De exemplu, notificarea poate fi trimisă prin e-mail numai dacă contractul încheiat anterior prevede că transmiterea prin e-mail este o formă viabilă de comunicare.

Pentru a pune în aplicare efectele notificării, părțile nu trebuie să modifice dispozițiile contractuale sau să depună o cerere sau o acțiune în instanță. De asemenea, cu excepția cazului în care contractul prevede altfel, părțile nu sunt obligate să obțină niciun certificat pentru a constata impedimentul.

! Nota Bene:

La 2 octombrie 2020 a intrat în vigoare Regulamentul privind emiterea avizului care atestă impedimentul care justifică neexecutarea obligației, aprobat prin Hotărârea Camerei de Comerț și Industrie a Republicii Moldova („Camera de Comerț”) nr. 35/1 din 25 septembrie 2020, în temeiul căruia Camera de Comerț poate certifica justificarea datorită impedimentului.

Certificatul emis de Camera de Comerț este obligatoriu și trebuie prezentat împreună cu notificarea, doar în cazul în care contractul prevede obligația părților de a-l obține.

Notificarea trebuie să descrie impedimentul și efectele acestuia asupra capacității debitorului de a executa contractul/obligația. În plus, dacă este posibil, se recomandă ca notificarea să fie urmată de dovezi care să demonstreze impedimentul (de ex. decizia consiliului local de a interzice activitatea comercială). Partea (debitorul) trebuie să trimită notificarea într-un fel corespunzător încât creditorul să o primească într-un termen rezonabil după ce debitorul a aflat sau ar fi trebuit să afle despre impediment (respectiv, debitorul urmează să invoce impedimentul cât mai curând posibil după producerea acestuia).

Odată ce partea (debitorul) a notificat în mod corespunzător cealaltă parte (creditorul) despre incapacitatea sa de a executa din cauza unui impediment, debitorul poate:

- (i) să suspende executarea obligațiilor sale în timpul existenței impedimentului dacă impedimentul este de natură temporară (de ex. incapacitatea de a transporta mărfurile în timpul inundațiilor); sau
- (ii) să refuze executarea contractului dacă impedimentul este de natură permanentă (de ex. clădirea care urma să fie închiriată, s-a prăbușit în urma unui cutremur). Debitorul care invocă un impediment permanent va fi obligat să restituie tot ceea ce a primit în temeiul contractului dacă înainte de apariția impedimentului creditorul a executat (integral sau parțial) obligațiile sale (de ex. debitorul trebuie să restituie chiria plătită în avans de către creditor dacă clădirea închiriată de creditor nu mai poate fi folosită).

! Nota Bene:

Un eveniment necontrolat (de ex. o pandemie) nu este întotdeauna un impediment care justifică neexecutarea obligațiilor.

De exemplu, în cazul unui contract de locațiune, o pandemie nu poate fi considerată un impediment care justifică neachitarea chiriei dacă autoritățile nu interzic activitatea comercială a întreprinderii (locatarul). Acest lucru se datorează faptului că locatul are în continuare dreptul și posibilitatea de a utiliza spațiul închiriat în scopurile sale comerciale.

Într-adevăr, în cazul unor evenimente cum ar fi o pandemie, profiturile unei afaceri pot scădea în mod drastic, însă lipsa mijloacelor financiare (de ex. din cauza pandemiei) nu poate fi considerată un impediment care justifică neexecutarea obligației de plată.

Q2: Ce este „schimbarea excepțională a circumstanțelor”?

În general, o obligație va fi executată chiar dacă prestația datorată a devenit mai oneroasă (de ex. din cauza fluctuațiilor valutare).

Cu toate acestea, dacă prestația asumată devine, din cauza unei schimbări excepționale a circumstanțelor, atât de oneroasă, încât ar fi vădit inechitabil de a o menține în sarcina debitorului (clauza de schimbare excepțională a circumstanțelor, art. 1083 din Codul Civil modernizat), instanța poate dispune, la cererea debitorului:

- (i) ajustarea prestațiilor părților pentru a distribui în mod echitabil între părți pierderile și beneficiile ce rezultă din schimbarea circumstanțelor (de ex. prin inserarea unei clauze suplimentare în contract pentru reducerea pierderilor valutare sau prin modificarea prevederilor contractuale care reglementează rata aplicabilă la schimbul valutar dintre părți într-un mod convenabil ambelor părți), sau
- (ii) rezoluțiunea contractului în condițiile stabilite de instanță.

După cum se poate vedea mai sus, pentru a recurge la mecanismul de „schimbare excepțională a circumstanțelor”, partea trebuie să depună o cerere de chemare în judecată și să solicite ajustările de la instanța de judecată. Cu toate acestea, înainte depunerii cererii de chemare în judecată, este obligatoriu ca, în virtutea bunei-credințe și într-un mod rezonabil, părțile să încerce o (re)negociere a contractului existent. Părțile pot negocia direct sau pot folosi un mediator sau orice alt intermediar. Avantajul utilizării medierii este că părțile vor putea confirma cu ușurință (în instanță sau de către notar) rezultatele negocierii și apoi le vor putea pune în executare silită în mod direct, fără a merge în instanța de judecată (vezi mai multe informații despre mediere: <https://mediere.gov.md>).

În cazul în care părțile nu reușesc să renegocieze, acestea pot să se adreseze instanțelor judecătorești pentru a ajusta obligațiile sau a rezoluționa contractul.

Q3: Pot să semnez un contract la distanță?

Da. Părțile contractante pot să recurgă la următoarele opțiuni:

Opțiunea 1 – Semnătura electronică

Semnătură electronică constituie date în formă electronică, care sunt atașate la, sau sunt logic asociate cu alte date în formă electronică, utilizate ca metodă de autentificare. Există mai multe tipuri de semnături electronice (art. 4 din Legea privind semnătura electronică și documentul electronic nr. 91/2014):

- **simplică**, unde identitatea semnatarului nu poate fi verificată (de ex. numele și prenumele din subsolul unui e-mail);
- **avansată necalificată**, care este creată în exclusivitate de către semnatar, a cărui identitate poate fi verificată (de ex. o semnătură electronică creată pentru fiecare angajat printr-un certificat de cheie privată emis de către angajator);
- **avansată calificată**, care se bazează pe un certificat de cheie publică emis de un furnizor de servicii acreditat și este creat printr-un dispozitiv sigur și are aceeași valoare legală ca și semnătura olografă. Un exemplu practic de aplicare a semnăturii avansate calificate este utilizarea semnăturilor mobile de la operatorii de telefonie mobilă (**semnătură electronică mobilă**). Pentru a genera și utiliza o semnătură electronică mobilă, aveți nevoie de un telefon mobil, o cartelă SIM valabilă și o conexiune la internet. Înainte de a utiliza semnătura electronică mobilă, trebuie să vă asigurați că cartela SIM poate fi utilizată pentru a genera semnătura electronică mobilă, verificând acest lucru cu operatorul de telefonie mobilă.

Există și alte forme de semnături electronice calificate avansate emise de către furnizorii de servicii acreditați, cum ar fi:

- 1) Centrul de certificare al Î.S. „Fiscservinform” – <https://pki.ctif.md/>, sau
- 2) I.P. „Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică” – <https://semnatura.md/>.”

Regula generală este că pentru a semna sau modifica la distanță un contract, ambele părți trebuie să dețină o semnătură electronică avansată calificată.

Cu toate acestea, printr-un acord prealabil, părțile pot conveni ca semnătura electronică simplă sau avansată necalificată să producă efecte juridice similare unei semnături olografe, specificând forma, efectele și metoda de utilizare. Acest lucru trebuie menționat în mod explicit în acordul dintre părți, iar acordul trebuie semnat anterior de către părți în mod olograf sau printr-o semnătură electronică avansată calificată.

Opțiunea 2 – Semnătura olografă

O altă opțiune este ca ambele părți să semneze contractul printr-o semnătură olografă, iar apoi acestea să efectueze schimbul copiilor originale prin poștă, de preferință printr-o scrisoare recomandată.

! Nota Bene:

Schimbul de documente prin e-mail sau utilizarea altor semnături electronice alternative (de ex. DocuSign) nu poate fi considerată o modalitate valabilă de semnare a unui acord dacă părțile nu au semnat anterior (olograf sau printr-o semnătură electronică avansată calificată) un contract/acord care să ateste dreptul ambelor părți de a utiliza metodele menționate anterior.

Mai multe detalii cu privire la implicațiile legale ale fiecărui tip de semnătură electronică sunt furnizate în [Anexa 1](#) (scrisoarea BAA „Gladei și Partenerii” Serviciul de Informație și Securitate al Republicii Moldova) și [Anexa 2](#) (răspunsul Serviciului de Informație și Securitate al Republicii Moldova din 29 septembrie 2020).

Q4: Cum aş putea renegocia contractele de împrumut din cauza pandemiei?

În general, incapacitatea de a achita un împrumut din cauza unui impediment justificator sau a schimbării excepționale a circumstanțelor (vedeți [Q1](#) și [Q2](#)) este dificilă de a fi justificată și demonstrată din motiv că lipsa mijloacelor financiare necesare pentru achitarea datoriei nu poate fi considerat drept temei de neexecutare sau suspendare a obligației de plată (indiferent de motivele care cauzează această lipsă de mijloace financiare). Având în vedere acest lucru, în situația în care întreprinderea ajunge într-un impas financiar, care în primul rând se datorează lipsei resurselor financiare din diferite motive (de ex. scăderea drastică a vânzărilor, respectiv și a venitului), înainte de a recurge la invocarea clauzelor de justificarea datorită unui impediment sau a schimbării excepționale a circumstanțelor, debitorul poate lua în considerare, în primul rând, următoarele soluții:

Soluția 1. Programul de subvenționare a dobânzilor

Acest instrument de ajutor a fost implementat prin Legea privind instituirea unor măsuri de susținere a activității de întreprinzător și modificarea unor acte normative nr. 60/2020 pentru o perioadă determinată de timp (valabilă până în decembrie 2020). În cadrul acestui program, statul și-a asumat obligația de a rambursa debitorilor dobânzile la împrumut plătite creditorilor. Dobânda pentru împrumut trebuie mai întâi plătită de către împrumutat și, ulterior, prin depunerea unei cereri către Serviciul Fiscal de Stat (SFS), aceasta urmează a fi restituită.

Criteriile principale de eligibilitate:

- contractul de credit trebuie să fie încheiat în perioada dintre 1 mai 2020 – 31 decembrie 2020 (această regulă nu se aplică producătorilor agricoli afectați de calamități naturale¹, care au dreptul de a beneficia de program indiferent de data contractului de credit);
- valoarea maximă de/a credit(elor) pentru care împrumutatul are dreptul la subvenționare, este egală cu suma cumulativă a plăților salariale declarate de împrumutat către SFS pentru perioada septembrie 2019 - februarie 2020;
- rata maximă a dobânzii nominale anuale eligibilă pentru subvenție este limitată la 8,76% în moneda națională și 4,40% în valută străină.

Pentru a beneficia de program, împrumutatul trebuie să depună o cerere la Direcția generală administrare fiscală din zona sa de servicii (a se vedea: <https://www.sfs.md/Adresetelefoanededecontactsiemail.aspx>) sau la Direcția generală administrare contribuabili mari până la **31 ianuarie 2021**. Cererea poate fi trimisă și prin e-mail, cu aplicarea semnăturii electronice calificate avansate.

! Nota Bene:

Subvenția poate fi acordată pentru dobânzile plătite de împrumutat în perioada **1 mai - decembrie 2020** și se face numai în raport cu dobânzile aferente împrumuturilor acordate de băncile licențiate din Republica Moldova sau de organizațiile de creditare nebancaare autorizate (OCN-uri).

Soluția 2. Negocierea directă

Comisia Națională a Pieței Financiare (CNPF), a încurajat OCN-urile (ca recomandare, dar nu ca și regulă normativă) să reducă dobânda anuală efectivă calculată la împrumuturi cu cel puțin 5% pentru perioada de

¹ Producători agricoli afectați de calamitățile naturale sunt considerați agenții economici care au suportat pierderi ale producției agricole de peste 50%, pe o suprafață de minim 30% din totalul terenurilor deținute în folosință și/sau posesie, ca urmare a calamităților naturale produse în anul 2020

împrumut între 17 martie 2020 - 31 mai 2020 și, de asemenea, să nu se aplice penalități sau dobânzi pentru întârziere. Pe această bază, împrumutatul poate solicita renegocierea directă cu OCN-urile.

Soluția 3. Garanție financiară de la Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) în cadrul Fondului de Garantare a Creditelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii (IMM)

Garanția financiară de către ODIMM în cadrul Fondului de garantare a creditelor pentru IMM-uri este un mecanism de emisie a garanțiilor financiare, orientat în mod specific către IMM-uri.

Atunci când un IMM intenționează să contracteze un împrumut și nu dispune de suficiente resurse pentru a oferi garanțiile solicitate de bancă pentru rambursare, ODIMM poate interveni ca garant pentru a acoperi până la 80% din suma solicitată a împrumutului. De exemplu, dacă un IMM trebuie să împrumute 10 milioane MDL, dar nu are suficiente resurse pentru a satisface garanția, ODIMM poate oferi o garanție financiară de până la 8 milioane MDL în beneficiul împrumutatului (IMM-ul).

Pentru a beneficia de acest program, întreprinderea trebuie să depună o cerere de împrumut la o bancă parteneră ODIMM (pentru mai multe detalii consultați <https://www.odimm.md/ro/banci-partenere-fgc/produse-fgc>). Cererea va fi examinată de ODIMM și de bancă în termen de până la 5 zile lucrătoare.

! Nota Bene:

În conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la organizarea, funcționarea și utilizarea Fondului de Garantare a Creditelor pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii aprobat prin Hotărârea Guvernului 828/2018, garanțiile financiare se emit în limitele Fondului de garantare a creditelor pentru IMM-uri. Din această cauză, ODIMM oferă garanții financiare pe baza principiului „primul venit, primul servit”, iar când limita fondului va fi epuizată, IMM-urile nu vor putea să beneficieze de program. Cu toate acestea, Fondul de garantare a creditelor este suplimentat anual cu fonduri adiționale. Astfel, un IMM refuzat de ODIMM din motivul indicat mai sus poate aplica din nou pentru obținerea garanției financiare după ce Fondul va fi suplinit.

SUBTEMA 1.3: ASPECTE LEGALE ALE COMERȚULUI ELECTRONIC

Q5: Cum aș putea să îmi transfer afacerea online?

Dacă ați vândut vreodată produse cu ajutorul telefonului mobil, prin intermediul site-ului dvs. sau ați utilizat terminale de plată, servicii bancare online, ați livrat produse ori servicii prin intermediul rețelelor sociale (Facebook, Instagram etc.), atunci cel mai probabil ați efectuat comerț electronic (cu excepția cazului în care ați făcut-o pentru uz personal). Din nou, Covid-19 a demonstrat importanța și actualitatea prezenței online a afacerilor.

În mare parte, comerțul electronic înseamnă utilizarea rețelelor (Internet) pentru a desfășura toate activitățile necesare gestionării și operării afacerii: achiziționarea și vânzarea de produse și servicii, căutarea de tehnologii și parteneri, interacționarea cu contra-părțile, identificarea celor mai convenabile servicii de transportare și asigurare, efectuarea serviciilor bancare, plăți și facturări, comunicarea cu personalul, preluarea comenzilor și orice alte activități necesare efectuării activității comerciale.

Pentru a putea desfășura comerț electronic, mai multe condiții legale trebuie să fie îndeplinite:

1. Afacerea trebuie să fie **înregistrată** la Agenția Servicii Publice, fiind o condiție obligatorie pentru efectuarea oricărei activități comerciale (în general, nu doar comerțul electronic);
2. Dacă întreprinderea intenționează să își desfășoare activitatea comercială **exclusiv** pe Internet (asemănător companiilor de comerț electronic precum Amazon, eBay sau Alibaba), aceasta trebuie să **notifice** autoritatea publică locală (primăria).

3. Întreprinderea trebuie să **solicite o autorizație** de la Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal din Republica Moldova (**Centrul de Protecție a Datelor**) dacă întreprinderea urmează să gestioneze date cu caracter personal (de ex. dacă site-ul web va colecta, stoca (prelucra) numele clienților săi, prenume, date bancare sau orice alte informații personale);
4. Dacă întreprinderea decide să își **creeze o pagină web**, toate prevederile ce țin de domeniul competiției, protecția datelor, protecția consumatorilor și alte prevederi legislative conexe trebuie respectate întocmai (a se vedea [Q6-8](#) mai jos).

Q6: Ce sunt datele cu caracter personal și cum ne conformăm cu reglementările privind protecția datelor?

Orice informație identificată sau identificabilă a unei persoane fizice (furnizor, client, angajat) poate fi tratată ca date cu caracter personal. O persoană este identificată direct prin nume și este identificabilă printr-un număr de identificare (IDNP) sau o combinație de caracteristici specifice (vârstă, cetățenie, funcție etc.). Exemple de date cu caracter personal pot fi numele, data nașterii, adresa de domiciliu, numărul de telefon, adresa de e-mail etc.

În activitatea curentă, întreprinderile ce își desfășoară activitatea comercială electronic accesează și prelucrează o mare parte din datele menționate anterior, care fac obiectul unui regim juridic special, în temeiul Legii privind protecția datelor cu caracter personal nr. 133/2011 (**Legea 133/2011**).

! Nota Bene:

Prelucrarea datelor cu caracter personal înseamnă orice operațiune sau serie de operațiuni care se efectuează asupra datelor cu caracter personal prin mijloace automatizate sau neautomatizate, cum ar fi colectarea, înregistrarea, organizarea, stocarea, păstrarea, restabilirea, adaptarea ori modificarea, extragerea, consultarea, utilizarea, dezvăluirea prin transmitere, diseminare sau în orice alt mod, alăturarea ori combinarea, blocarea, ștergerea sau distrugerea, indiferent dacă sunt efectuate prin mijloace automate sau neautomatizate.

În general, o întreprindere care desfășoară comerț electronic colectează, stochează și utilizează datele personale ale clienților, furnizorilor și angajaților. Respectiv, întreprinderile de comerț electronic sunt operatori de date cu caracter personal și sunt obligați:

- să notifice Centrul de Protecție a Datelor înainte de a prelucra datele cu caracter personal pentru un anumit scop. Notificarea poate fi trimisă online prin următorul link:

<http://registru.datepersonale.md:8080/rodcap/login/auth>.

Pentru prelucrarea datelor cu caracter personal pentru două sau mai multe scopuri (de ex. prelucrarea datelor clienților în scopuri comerciale sau prelucrarea datelor angajaților din motive administrative (de ex. plata remunerației)), operatorul respectiv trebuie să completeze mai multe notificări. La depunerea primei notificări, întreprinderea primește un număr de înregistrare ce urmează a fi menționat pe toate documentele prin care datele personale sunt colectate, stocate sau transferate (cereri, formulare standard, contracte etc.).

Înregistrarea operatorilor și schimbarea informațiilor înscrise în Registrul de evidență al operatorilor de date cu caracter personal sunt gratuite;

- să solicite autorizația Centrului de Protecție a Datelor pentru anumite operațiuni specifice de prelucrare a datelor (de ex. pentru transferul transfrontalier de date cu caracter personal).

Q7: Nu îmi desfășor activitatea comercială exclusiv pe internet. Oricum urmează să depun o notificare la autoritatea publică locală?

Da, dar este un alt tip de notificare, pentru desfășurarea unei activități comerciale² (de ex. vânzarea de articole de cancelarie în cadrul unui birou situat într-un centru de afaceri). Această cerință cade sub incidența Legii cu privire la comerțul interior Nr. 231/2010 în temeiul căreia, comerciantul are dreptul de a desfășura activitate comercială din momentul în care depune notificarea la autoritatea publică locală (cu unele excepții prevăzute de lege, de ex. alte activități de înfrumusețare (CAEM 96.02), vânzare cu amănuntul de produse lactate, ouă, pește, carne și alte produse alimentare).

! Nota Bene:

Dacă întreprinderea dvs. a notificat deja autoritatea publică locală despre o activitate comercială care nu are legătură cu comerțul electronic (de ex. *comerț cu amănuntul a fructelor și legumelor proaspete, în magazine specializate* (CAEM 47.21)), dar ați transferat parțial activitatea dvs. de afaceri online (de ex. ați creat o pagină web prin care fructele și legumele comercializate în magazine pot fi achiziționate și online de către consumatori), atunci nu vi se impune condiția de a depune o nouă notificare, sau să o modificați pe cea inițială pentru a informa autoritatea publică locală despre activitatea de *comerț cu amănuntul prin intermediul caselor de comenzi sau prin Internet* (CAEM 47.91), din motiv că activitatea comercială de bază rămâne aceeași (*comerțul cu amănuntul a fructelor și legumelor proaspete, în magazine specializate* (CAEM 47.21)).

Q8: Ce alte reguli aferente comerțului electronic trebuie să cunosc?

Indiferent dacă ați decis să treceți la, sau să începeți activitatea de comerț online, pentru o bună desfășurare legală a activității urmează să asigurați respectarea diverselor cerințe legale reglementate, în special, de următoarele legi:

- Legea privind comerțul electronic Nr.284/2004, care reglementează drepturile și obligațiile părților participante în cadrul comerțului electronic (de ex. întreprinderea (profesionistul) și clientul (consumatorul));
- Legea privind protecția consumatorilor Nr.105/2003;
- Legea concurenței Nr.183/2012, care reglementează diferite aspecte ale concurenței, inclusiv competiția (ne)loială.

De exemplu, o activitate de comerț electronic poate fi considerată contrară concurenței loiale dacă îi induce în eroare pe consumatori, prin crearea unei **confuzii**. Un exemplu potrivit de o astfel de conduită ar fi crearea unei pagini web cu un nume similar cu cel al unui concurent (pentru mai multe informații despre confuzia creată din cauza paginilor web cu aspect similar, puteți consulta Decizia Plenului Consiliului Concurenței nr.CN-57/2015 din 03 septembrie 2015:

<https://competition.md/public/files/uploads/decizii/Decizie%20neconf..pdf>).

² Activitate de comerț – activitate de întreprinzător inițiată în baza raporturilor stabilite în domeniul comercializării mărfurilor produse, prelucrate sau procurate, precum și în domeniul executării diverselor lucrări și prestării serviciilor aferente vânzării mărfurilor, având ca scop satisfacerea intereselor economice private și asigurarea unei surse de venit (articolul 3 din Legea 231/2010).

II. RELAȚII DE MUNCĂ, FACILITĂȚI FISCALE ȘI SUBVENȚII

SUBTEMA 2.1: RELAȚIILE DE MUNCĂ

Q9: Un salariat s-a infectat cu Covid-19 sau a avut contact direct cu un caz confirmat. Cum procedăm?

Suspendarea contractului individual de muncă al angajatului (CIM) este cea mai optimă și corectă soluție din punct de vedere juridic în ambele cazuri³. Suspendarea CIM pe motiv de boală (art. 76 lit. (b) din Codul Muncii) se aplică angajatului dacă acesta a contractat Covid-19, în timp ce suspendarea CIM în caz de carantină este aplicabilă atunci când angajatul a interacționat cu o persoană care a contractat Covid -19 (art. 76 lit. (d) din Codul Muncii).

În cazul **concediului medical pe motiv de boală**, suspendarea CIM se produce de drept (fără efectuarea vreunei formalități adiționale), iar angajatorul trebuie să plătească indemnizație pentru primele 5 zile lucrătoare (în valoare de 75% din salariul mediu al angajatului). Indemnizația pentru zilele rămase din concediul medical urmează să fie achitată de către Casa Națională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova (**CNAS**).

În cazul **concediului medical pe motiv de carantină**, angajatorul trebuie să emită un ordin intern (art.75 din alin.(4) Codul muncii), atât în momentul suspendării CIM, cât și în momentul reluării activității angajatului, prin urmare, acest mecanism presupune emiterea de către angajator a mai multor documente. Indemnizația urmează să fie achitată de către CNAS direct din prima zi.

Q10: Cum păstrăm salariații esențiali în timpul unei pandemii?

Există mai multe abordări pentru a face față dificultăților provocate de o pandemie în cadrul relațiilor de muncă, iar cele mai des întâlnite și ușor de implementat din perspectiva juridică sunt:

- acolo unde este posibil – transferul total sau parțial la regimul muncii la domiciliu (art. 290 din Codul muncii) sau la regimul de muncă la distanță (art. 292¹ din Codul muncii (implementat recent);
- reducerea orelor de muncă (de ex. trecerea de la regimul de muncă integral la timpul de muncă parțial), dacă volumul de muncă a scăzut semnificativ, cu modificarea respectivă a CIM (de ex: pentru a modifica regimul de lucru de la 8 ore/zi la 4 ore/zi);
- regimul de muncă „hibrid”, o combinație dintre munca la distanță și munca la birou, funcționând în baza principiului rotativ (de exemplu: 2 săptămâni – regim de muncă la birou, 2 săptămâni – regim de muncă la distanță). Acest lucru se implementează prin modificarea CIM (deci, atât angajatorul cât și angajatul urmează să negocieze noile condiții ale CIM).

Toate cele trei abordări propuse pot fi utilizate simultan dacă acest lucru este posibil și convenabil pentru afacerea dvs.

Q11: Cum procedăm în cazul salariaților care temporar nu sunt necesari pentru afacere?

Pentru a ajusta relațiile de muncă în funcție de noile nevoi și posibilități ale afacerii următoarele opțiuni pot fi aplicate:

1. **Șomajul tehnic** (art. 80 din Codul muncii)

³ Ambele mecanisme sunt reglementate de aceleași acte normative: Codul muncii (art. 76 lit.b) și d)) și Regulamentul cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.108/2005, prin urmare diferența de abordare este minimă.

Șomajul tehnic reprezintă imposibilitatea temporară de a continua activitatea de producție de către angajator sau o subdiviziune internă a angajatorului (filială, direcție/secție/departament, magazin, depozit/hol etc.) din motive economice obiective (de ex. la o brutărie cuptorul a fost deteriorat, iar brutăria nu mai poate produce pâine).

Șomajul tehnic este o procedură care poate fi aplicată fără consimțământul angajatului, pentru o perioadă de maximum 4 luni (pentru perioada de 1 an), și poate fi oprită în orice moment de către angajator. Angajatorul urmează să achite salariatului o indemnizație de șomaj tehnic lunară de cel puțin 50% din salariul de bază al angajatului .

Șomajul tehnic se instituie printr-un ordin intern al angajatorului care trebuie adus la cunoștința angajaților afectați (angajatorul trebuie să se asigure că angajații afectați confirmă, sub semnătură, că au primit ordinul intern). Ordinul privind impunerea șomajului tehnic urmează a fi semnat de către angajator.

Șomajul tehnic poate fi aplicat pentru întreaga întreprindere sau pentru unul sau mai multe departamente, dar nu și specific pentru unul sau mai mulți angajați. (de ex. angajatorul poate plasa întregul departament contabil în șomaj tehnic, dar nu poate aplica regimul de șomaj tehnic doar pentru 2 din 3 contabili).

! Nota Bene:

Șomajul tehnic poate fi aplicat în toate domeniile (inclusiv comerțul electronic) și nu doar pentru întreprinderile angajate în activitatea de producție a mărfurilor, în ciuda aparenței de aplicare limitată a conceptului de „activitate de producție”.

2. Suspendarea CIM în caz de șomaj tehnic (art. 77 litera (c) din Codul muncii)

Suspendarea CIM pe baza șomajului tehnic este o procedură similară cu cea de instituire a șomajului tehnic (a se vedea mai sus). Poate fi aplicată pentru o perioadă de maximum 4 luni (pe an), însă numai cu acordul angajatului.

Similar, această procedură poate fi instituită printr-un ordin intern emis semnat de către angajatul care a dat acordul pentru instituirea șomajului tehnic. În acest caz, angajatul nu este obligat să achite salariaților orice formă de indemnizație.

3. Staționarea (art. 80¹ din Codul muncii)

Staționarea reprezintă imposibilitatea temporară a continuării activității de producție de către unitate (angajator), de către o subdiviziune (subdiviziuni) interioară a acesteia, de către un salariat sau un grup de salariați și poate fi declanșată din diverse motive (de ex. odată cu impunerea regimului de carantină în localitate, angajații nu au dreptul să părăsească casa sau localitatea).

Staționarea poate fi aplicată unuia sau mai multor angajați concomitent și poate fi utilă în cazul în care șomajul tehnic nu poate fi aplicat. Această procedură poate fi aplicată fără acordul angajatului, pentru o perioadă nedeterminată de timp.

În timpul staționării, angajatorul urmează să achite angajaților o indemnizație de cel puțin 2/3 din salariul de bază stabilit salariatului, dar nu mai puțin decât în mărimea unui salariu minim pe unitate de timp, stabilit de legislația în vigoare, pentru fiecare oră de staționare (stabilită în prezent la o rată de 16,42 lei pe oră⁴).

Metoda de înregistrare a staționării și valoarea exactă a remunerației urmează a fi stabilită în contractul colectiv de muncă, CIM sau regulamentul intern al angajatorului. Respectiv, dacă un anumit CIM sau regulamentul intern al angajatorului nu conține dispoziții speciale cu privire la procedura care trebuie urmată în cazul aplicării regimului de staționare (ceea ce este foarte frecvent), înainte de aplicarea regimului de

⁴ Hotărârea Guvernului nr.165/2010 cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real

staționare, angajatorul urmează să modifice regulamentul intern sau CIM-urile încheiate cu salariații afectați.

În opinia noastră, opțiunile de mai sus reprezintă soluțiile de bază care ar putea ajuta la restructurarea relațiilor de muncă într-un mod consensual și benefic atât pentru angajator, cât și pentru angajați, dar pot exista și alte soluții (de ex. utilizarea concediului anual pe perioada stării de urgență).

Q12: Cum procedăm cu salariații ale căror servicii nu mai sunt utile afacerii?

Având în vedere faptul că Covid-19 a schimbat drastic dinamica afacerilor din întreaga lume, unii angajatori s-ar putea afla în situația dificilă de a avea nevoie să se despartă de anumiți angajați. Din motiv că aceste proceduri nu sunt niciodată ușoare, mai jos găsiți cele mai comune abordări:

1. Concedierea din motiv de reducere a numărului sau a statelor de personal din unitate (art. 86 lit. c) din Codul muncii)

Pentru a aplica concedierea din motiv de reducere a numărului sau a statelor de personal din unitate, în primul rând, angajatorul trebuie să informeze toți salariații întreprinderii (de ex. direct și/sau prin reprezentanții acestora, de exemplu sindicatele), printr-o scrisoare informativă (notificare) cu privire la începerea procedurii de reducere a numărului sau a statelor de personal din unitate. Această notificare trebuie efectuată cu o lună înainte de începerea procedurii. Comunicarea notificării trebuie să aibă loc într-un mod transparent și să poată fi exercitată prin mijloace precum plasare pe site-ul web, comunicare prin e-mail, tipărirea notificării și plasarea acesteia într-un loc vizibil în incinta unității.

În al doilea rând, angajatorul va emite un ordin privind reducerea personalului. Acest ordin trebuie să fie motivat din punct de vedere juridic sau economic (de ex. schimbarea politicii de lucru a afacerii prin încetarea livrării produselor prin curierii angajați de către unitate).

În al treilea rând, angajatorul urmează să informeze salariații afectați de concediere printr-un ordin de preavizare, cu două luni înainte de concedierea efectivă. În acest timp, angajatul are dreptul la o zi liberă pe lună (din contul angajatorului), pentru a putea căuta un nou loc de muncă. După expirarea perioadei de două luni și respectarea tuturor celorlalte obligații legate de procedura concedierii (de ex. notificarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă), angajatorul poate emite dispoziția de concediere.

Această procedură este deosebit de costisitoare pentru angajator deoarece, de regulă, angajatorul achită fostului angajat indemnizații post-concediere egale cu aproximativ valoarea salariului mediu lunar echivalent pentru o perioadă de 3 luni după concediere (dacă în acest timp angajatul nu reușește să găsească un alt loc de muncă).

2. Încetarea CIM prin acordul scris al părților (art. 82¹ din Codul muncii)

Această procedură este o situație de câștig atât pentru angajator cât și pentru angajat, deoarece ambele părți au posibilitatea să negocieze condițiile potrivite fiecăruia odată cu încetarea CIM. Angajatorul urmează să achite integral drepturile salariale și alte drepturi aferente cel târziu în ziua încetării CIM.

Q13: Poate angajatorul să suspende CIM din cauza forței majore?

Încetarea CIM de către angajator pe temei de forță majoră nu este recomandată deoarece în conformitate cu dispozițiile art. 76 litera (f) din Codul muncii, forța majoră trebuie „confirmată în modul stabilit”.

Cu toate acestea, nu este clar care este „modul stabilit” (legislația nu prevede modalitatea de „confirmare” a forței majore), iar întrucât dovada sarcinii de probațiune pentru confirmarea legalității actelor emise îi revine angajatorului, există un risc sporit că o eventuală suspendare a CIM pe motiv de forță majoră va fi considerată ilegală de către instanțele competente.

Q14: Este permisă semnătura electronică în relațiile de muncă?

Da. Cu toate acestea, doar semnătura electronică calificată avansată poate fi utilizată (deoarece are o valoare juridică egală cu semnătura olografă, a se vedea [Q3](#) de mai sus).

Q15: Ce măsuri obligatorii de securitate și sănătate în muncă trebuie respectate de angajatori în timpul pandemiei Covid-19?

Pentru a asigura un mediu sigur de lucru, angajatorul trebuie să:

1. promoveze regulat și temeinic **spălarea mâinilor** a angajaților, prin oferirea dozatoarelor de săpun și a produselor de dezinfectare, precum și plasarea afișelor care încurajează promovarea spălării mâinilor;
2. promoveze o **bună igienă respiratorie** la locul de muncă, prin asigurarea posibilității distanțării fizice de cel puțin 1 metru dintre angajați, prin asigurarea unui ecran de protecție pentru lucrătorii care interacționează cu clienții, prin încurajarea muncii la distanță, plasarea afișelor informative;
3. asigure un **mediu de lucru sanitar** prin curățarea și sterilizarea frecventă (la fiecare 2-4 ore) a suprafețelor (echipamente, butoane pentru uși, calculatoare, toalete, ascensoare etc.);

Toate măsurile menționate trebuie să fie prevăzute în ordinul intern emis de către angajator și prin urmare, să fie comunicate angajaților în modul corespunzător (sub semnătură).

! Nota Bene:

Pentru mai multe informații detaliate și actualizate despre măsurile obligatorii de siguranță și sănătate legate de Covid-19 la locul de muncă, vizitați pagina web oficială a Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale:

<https://msmps.gov.md/minister/comunicare/covid-19/>

SUBTEMA 2.2: FACILITĂȚI FISCALE

Q16: Cum pot aplica IMM-urile la programul de rambursare a TVA?

Pentru a beneficia de programul de rambursare a TVA implementat prin Legea privind instituirea unor măsuri de susținere a activității de întreprinzător și modificarea unor acte normative nr. 60/2020, IMM-ul solicitant trebuia să fi fost înregistrat ca plătitor TVA începând (cel puțin) cu luna decembrie 2019.

Pentru a beneficia de programul de rambursare a TVA, IMM-ul urmează să depună către Direcția generală administrare fiscală (a se vedea: <https://www.sfs.md/Adresetelefoanedecontactsiemail.aspx>) o cerere însoțită de anexele necesare și calculele TVA. Ulterior, întreprinderea va fi supusă unui control fiscal tematic, în cadrul căruia SFS va examina dacă întreprinderea are toate formalitățile îndeplinite în mod corespunzător.

În termen de 20 de zile lucrătoare de la depunerea cererii, SFS va transmite o notificare de acceptare sau respingere a cererii. În cazul acceptării cererii, SFS va transfera suma pentru TVA-ul rambursat acumulat în contul bancar corespunzător în termen de 5 zile lucrătoare de la data acceptării. În caz de respingere, cererea poate fi modificată și retrimisă. Alternativ, decizia de respingere poate fi atacată în termen de 30 de zile.

Perioada pentru care se poate solicita rambursarea TVA este mai - decembrie 2020. Nu există termene limită cu privire la depunerea cererii, însă aceasta trebuie depusă după achitarea corespunzătoare a tuturor obligațiilor fiscale.

III. LITIGII ȘI INSOLVABILITATE

SUBTEMA 3.1: SOLUȚIONAREA ȘI PREVENIREA LITIGIILOR

Q17: Am un litigiu în curs de examinare la o instanță plasată în regim special de activitate. Ar trebui să depun o cerere pentru amânarea examinării?

Da. Chiar dacă, de regulă, un regim special de activitate implică amânarea ședințelor *ex officio* (din oficiu, fără existența cererii participanților la proces), **se recomandă să depuneți o cerere de amânare a ședinței judecătorești** pentru a vă asigura că instanța de judecată va amâna ședința.

Fără depunerea unei astfel de cereri, instanța ar putea continua examinarea cazului și ar putea emite o hotărâre în absența Dvs. Drept urmare, unele aspecte ale circumstanțelor litigiului (care puteau fi clarificate prin explicațiile părților) ar putea rămâne neclare pentru judecător și, ca efect, ar putea fi în măsură să influențeze în mod negativ rezultatul soluționării cauzei.

Q18: Am o creanță și partea opusă refuză să plătească/livreze. Care sunt cele mai bune opțiuni ale mele în instanță?

Procedura în ordonanță este o procedură judiciară simplificată (art.344 din Codul de procedură civilă), potrivită în cazul creanțelor privind plata datoriilor sau livrarea de bunuri. În cadrul acestei proceduri, judecătorul va emite o ordonanță fără a-l invita pe debitor și fără a ține o ședință judecătorească, ci doar pe baza materialelor prezentate de creditor, cu privire la încasarea datoriilor sau livrarea bunurilor. Codul de procedură civilă prevede mecanismul de aplicare pentru această procedură simplificată, și anume temeiurile posibile pentru înaintarea cererii, taxa de stat și conținutul cererii.

Depunerea unei astfel de cereri este recomandată în mod special în timpul crizei Covid-19, fiind considerabil benefică din mai multe perspective:

- face o economie considerabilă de timp, iar prezența personală în ședințe este eliminată;
- este examinată și, deci, soluționată, în termen de **5 zile**;
- ordonanța judecătorească emisă reprezintă un titlu executoriu.

După emiterea ordonanței judecătorești, partea opusă (debitorul) poate obiecta, iar dacă aceasta va demonstra un conflict de aspecte juridice (de ex. debitorul invocă existența unei hotărâri judecătorești cu privire la anularea contractului prezentat de către creditor sau creditorul nu are dreptul să solicite o colectare a datoriilor din cauza încălcării termenului legal de prescripție pentru astfel de creanțe), aceeași instanță de judecată poate anula ordonanța judecătorească anterior emisă.

Q19: Creanța mea are o valoare mică⁵. Pot utiliza alte proceduri judiciare simplificate?

Procedura în cazul cererilor cu valoare redusă este o altă procedură judiciară simplificată (art. 276² – 276⁴ din Codul de procedură civilă).

Creanța eligibilă pentru înaintarea cererii nu trebuie să depășească echivalentul a 10 salarii medii pe economie (79530 MDL pe lună pentru anul 2020⁶, în conformitate cu Hotărârea Guvernului Nr.678/2019 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, modificată anual).

Apoi, odată ce cererea este înaintată de către creditor, procedura urmează a fi soluționată într-un termen de cel mult 6 luni de la data depunerii acesteia, spre deosebire de procedura generală (acțiunea civilă),

⁵ până la 79530 MDL (ca. EUR 4000) în 2020

⁶ Idem

care poate dura câțiva ani. Examinarea cererii are loc fără ședințe judecătorești și se bazează pe materialele prezentate.

SUBTEMA 3.2: ARBITRAJUL ȘI MEDIEREA

Q20: Ce soluții există pentru soluționarea litigiului în afara instanței de judecată?

Oricine poate soluționa un litigiu fără a se adresa instanței (inclusiv pentru plata unei creanțe) folosind una din metodele de soluționare alternativă a litigiilor. Cele mai frecvente utilizate și efective metode alternative sunt considerate arbitrajul și medierea.

Cu toate acestea, pentru a putea recurge la arbitraj sau mediere, cealaltă parte trebuie să își dea consimțământul pentru utilizarea metodelor alternative de soluționare a litigiului. Cea mai potrivită abordare ar fi includerea unui astfel de consimțământ în prealabil în contractul semnat cu cealaltă parte, de exemplu prin inserarea unei clauze care să reglementeze modul de soluționare a litigiilor. În cazul în care contractul nu prevede o astfel de înțelegere, oricum sunt împuternicite în orice moment, printr-un acord separat, să facă uz de una din metodele de soluționare alternativă a litigiilor.

1. Arbitrajul

Arbitrajul este procedura în care un litigiu este transmis unui sau mai multor arbitri, aleși de comun acord de către părți (sau desemnați de către instanța de arbitraj aleasă de părți), care urmează să emită o hotărâre asupra litigiului. Decizia instanței de arbitraj este definitivă și executorie.

Arbitrajul are multe avantaje, printre care se include:

1. procedură **mai rapidă**, care durează de obicei mai puțin de 6 luni, cu **căi limitate de apel**;
2. posibilitatea de a alege **arbitrii**;
3. procedură **flexibilă și simplă**;
4. proceduri **rentabile**;
5. o decizie de arbitraj are efectele unei hotărâri judecătorești **definitive**, prin urmare **executarea** (potențială) a acesteia este mai ușoară și mai rapidă;
6. **confidențialitatea** disputei, având în vedere caracterul privat al hotărârii arbitrale.

Pentru mai multe informații despre arbitraj, vă rugăm să vizitați platformele unor instanțe de arbitraj din Republica Moldova: <https://cacic.amcham.md/>, <https://arbitraj.chamber.md/>, <http://www.insolv.md/>, <http://arbitraj.md/>.

2. Medierea

Medierea este procedura prin care părțile sunt dispuse să-și rezolve disputa prin negociere, cu asistența unei persoane terțe (mediator) pentru a ajunge la o soluție. Există mediere judiciară (efectuată de către un judecător) și mediere extrajudiciară (efectuată de către un mediator profesionist).

Avantajele medierii includ:

- oportunitatea de a ajunge la o soluție comercială cu cealaltă parte și de a păstra relația de afaceri;
- este un proces simplu, confidențial și informal;
- costuri reduse (comparativ cu cele întâlnite în cadrul acțiunilor civile din instanța de judecată);
- dacă litigiul a fost supus mai întâi proceduri judiciare clasice (în instanță), iar apoi părțile au decis să recurgă la mediere (judiciară sau extrajudiciară) și au ajuns la un acord de soluționare, părților li se vor rambursa taxele de stat achitate;
- tranzacția de împăcare poate fi ușor confirmată (de către un notar sau instanță) pentru a fi investită cu formulă executorie (echivalentul unei hotărâri judecătorești definitive), astfel devenind executorie.

Pentru a beneficia de serviciile unui mediator și pentru mai multe informații, vedeți pagina: <https://mediere.gov.md> sau <http://www.justice.gov.md/category.php?l=ro&idc=599&>.

Q21: Cum pot merge în arbitraj?

Părțile pot recurge la procedura arbitrajului prin includerea în contract a unei clauze exprese în acest sens. De exemplu, **clauza de arbitraj** este o clauză contractuală care permite părților să renunțe la competența instanțelor de drept comun în favoarea unei instituții de arbitraj.

O altă opțiune ar fi încheierea unui acord separat, care trebuie să exprime consimțământul ambelor părți de a recurge la arbitraj.

Q22: Cum pot recurge la mediere?

Mecanismul procedurii de mediere este unul relativ simplu de pus în aplicare. Părțile trebuie să convină asupra unui mediator și a repartizării costurilor pentru mediere. Odată ce părțile au decis în mod consensual soluționarea litigiului prin mediere și dacă ulterior medierea va avea succes, părțile încheie o tranzacție.

! Nota Bene:

În cazul în care debitorul nu își execută obligațiile în conformitate cu condițiile stabilite în tranzacție, partea prejudiciată poate merge direct în instanță pentru a confirma tranzacția sau poate depune cerere la notar pentru învestirea tranzacției cu formulă executorie.

SUBTEMA 3.3: INSOLVABILITATE

Q23: Cum procedez dacă întreprinderea mea este în imposibilitatea achitării datoriile acumulate?

O întreprindere care se confruntă cu dificultăți financiare poate opta pentru procedura de restructurare, scopul căreia este evitarea falimentului debitorilor, atunci când mai există șanse de a face față dificultăților. Condițiile de aplicare a procedurii de restructurare și efectele acesteia sunt reglementate în Legea insolvenței nr.149/2012.

În cadrul procedurii de restructurare debitorul urmează să prezinte un **plan de restructurare** eficient care să demonstreze creditorilor săi rezultatele avantajoase ale procesului de restructurare, astfel evitându-se intentarea unui proces de faliment. Prin urmare, dacă debitorul convinge creditorii săi să aprobe un plan de restructurare, implementarea acestei proceduri urmează să ofere afacerii aflate în dificultate o pauză suficientă pentru ca aceasta să facă față obstacolelor financiare apărute.

Procedurile de restructurare sunt inițiate la cererea debitorilor de către instanțele judecătorești, care au rolul de a susține debitorii (de ex. prin suspendarea executărilor individuale ale datoriilor sau a curgerii dobânzilor acumulate).

În mod special, un debitor poate opta pentru aplicarea unei **proceduri de restructurare accelerată**, cea mai rapidă metodă dintre procedurile de restructurare. Aceasta este reglementată de Legea insolvenței nr.149/2012, care a fost modificată substanțial prin Legea nr. 141/2020 (în vigoare de la 14 septembrie 2020).

Modelul propus, bazat pe conceptul internațional de "plan pre-negociat", constă în următoarele:

- (i) întreprinderea în dificultate financiară poate preveni intrarea în insolvență, prin negocierea unui plan de restructurare extra-judiciară cu toți sau cu câțiva dintre creditorii afectați, înainte de a depune o cerere de insolvență în instanță;

- (ii) doar creditorii a căror creanțe se vor modifica (prelungi, reduce, etc.) sunt invitați la negocierea planului de restructurare (totuși, ceilalți creditori urmează a fi achitați în continuare, în conformitate cu înțelegerile cu aceștia);
- (iii) în perioada negocierilor (maximum 2 luni), la cererea debitorului, instanța poate **suspenda executările silite individuale și obligația de a depune cererea de intentare a unui proces de insolvență**. La această etapă, debitorul are, de asemenea, dreptul de a solicita instanței numirea unui administrator provizoriu care ar putea ajuta la procesul de negociere cu creditorii;

! **Nota Bene:**

Administratorul provizoriu este o persoană numită de către instanța de insolvență a cărui obligație principală este de a administra și/sau supraveghea activitatea debitorului pe perioada insolvenței (restructurării). Până la numirea de către instanță, debitorul este în drept să propună candidatura sa pentru poziția de administrator provizoriu, ales din lista administratorilor autorizați:

<http://www.uaam.md/about-uaam-2/auth-admins-2>

În timpul numirii administratorului provizoriu, administratorul obișnuit al societății (Directorul) continuă să conducă societatea, fiind supravegheat de administratorul provizoriu (cu excepția cazului în care acesta nu este lipsit de dreptul de administrare).

- (iv) dacă, în urma negocierilor extra-judiciare, debitorul și creditorii afectați ajung la o poziție comună referitor la planul de restructurare, debitorul urmează să depună în instanța de insolvență o cerere introductivă pentru a iniția procedura accelerată de restructurare. Ulterior, instanța inițiază procedura accelerată de restructurare în cadrul căreia creditorii trebuie să voteze și să aprobe planul de restructurare;
- (v) odată cu inițierea procedurii de restructurare, instanța de insolvență numește un administrator provizoriu (în cazul în care acesta nu a fost deja desemnat la solicitarea debitorului, conform punctului (iii) supra), a cărui principală obligație este să pregătească un raport independent în care să se expună în privința posibilității reale a debitorului de a pune în aplicare planul de restructurare propus. Administratorul provizoriu are dreptul de a gestiona activitatea debitorului până la confirmarea planului de restructurare de către instanța de insolvență. Ulterior, el/ea poate avea dreptul de a supraveghea executarea planului de restructurare. Administratorul obișnuit al societății (Directorul) poate continua ulterior desfășurarea activității sale obișnuite în condițiile prevăzute de planul de restructurare.

! **Nota Bene:**

Dacă debitorul nu reușește să implementeze planul de restructurare aprobat în termenii prevăzute de acesta, orice creditor este în drept să solicite instanței de insolvență inițierea procedurii de faliment și să lichideze debitorul (a se vedea [Q26](#) mai jos).

Q24: Ce ar trebui să conțină un plan de restructurare?

În general, un plan de restructurare ar trebui să includă:

- informațiile privind **activele și pasivele** întreprinderii;
- **cauzele și sursele** dificultăților financiare;
- un **program** de decontare a datoriilor, care să conțină graficul plăților datoriilor (tabelul creanțelor);

- cuantumul sumelor pe care debitorul se angajează să le stingă și/sau achite creditorilor, cu referire la tabelul creanțelor și la fluxul de numerar corespunzător planului;
- modalitatea prin care debitorul trebuie să stingă și/sau să plătească sumele în cauză (pentru a explica modul de plată a datoriilor).

Planul de restructurare poate fi întocmit de către debitor de unul singur, însă în procesul de redactare acesta poate solicita asistența unui administratorului provizoriu, la alegerea sa proprie, sau a unui avocat.

Q25: În calitate de administrator (Director) al întreprinderii, sunt obligat să depun cerere introductivă dacă întreprinderea mea se confruntă cu dificultăți financiare?

Da. Debitorul este obligat să depună o cerere de insolvabilitate imediat, dar nu mai târziu de o lună după ce sesizează că acesta nu poate să-și achite datoriile scadente cel puțin de 60 de zile.

Dacă cererea de intentare a procesului de insolvabilitate nu este depusă în termenul prevăzut mai sus, pot surveni următoarele consecințe:

- administratorul societății (Directorul) poate fi atras la răspundere subsidiară pentru datoriile întreprinderii (deci, instanța poate dispune ca o parte din datoriile întreprinderii să fie plătite personal de către acesta), și
- întreprinderea poate fi sancționată.

Q26: Ce se va întâmpla dacă afacerea mea nu poate plăti datoriile scadente, iar creditorii mei au decis să recurgă la procedura de faliment?

Creditorii pot să depună cerere introductivă pentru a iniția procesul de insolvabilitate. În cazul în care instanța îl stabilește că debitorul este insolubil și creditorii decid (în termen de 100 de zile de la data la care debitorul este recunoscut a fi devenit insolubil) aplicarea procedurii de faliment față de acesta, atunci administratorul desemnat al insolabilității urmează să inițieze procedura de vânzare a activelor debitorului și să distribuie încasările obținute.

Procesul de vânzare poate dura până la 2 ani. După ce toate activele debitorului sunt vândute, iar fondurile sunt distribuite creditorilor, instanța emite decizia de lichidare a întreprinderii.

Q27: Ce este de făcut dacă o societate nu își execută datoriile față de întreprinderea mea, iar eu (în calitate de administrator) decid să depun o cerere introductivă față de debitor?

Un creditor poate solicita insolvabilitatea debitorului său dacă are interesul de a-și recupera creanțele și dacă le poate proba în instanța de judecată.

În baza unei astfel de solicitări, instanța va decide dacă debitorul este insolubil și se va convoca adunarea tuturor creditorilor debitorului (în termen de 100 de zile de la data la care s-a stabilit insolvabilitatea debitorului). La această adunare, toți creditorii urmează să decidă dacă care dintre proceduri (de restructurare sau de faliment) se vor aplica debitorului.

În timpul procedurii de insolvabilitate, creditorul (prin adunarea creditorilor sau, după caz, comitetul creditorilor) va avea dreptul să decidă asupra modului și condițiilor de vânzare a activelor debitorului, precum și în privința destituirii administratorului insolabilității și numirii unui altui administrator al insolabilității. Creditorul are dreptul, oricând, de a solicita administratorului insolabilității informații cu privire la evoluția procesului de insolvabilitate și lichidare a activelor debitorului. Dacă deține mai mult de 10% din totalitatea de datorii ale debitorului, creditorul poate cere administratorului insolabilității convocarea întrunirii cu creditorii pentru a vota asupra anumitor chestiuni.

Către: Serviciul de Informații și Securitate
 MD-2004, Republica Moldova, mun. Chișinău
 bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 166
 email: stisc@stisc.gov.md

De la: B.A.A. "Gladei și Partenerii"
 MD-2012, mun. Chișinău
 str. Vlaicu Pârcălab, 63, of. 10D
 email: office@gladei.md

SOLICITARE

de informații cu referire la semnătura electronică

În procesul de acordare a asistenței juridice către clienții biroului nostru, ne-am ciocnit cu o serie de întrebări, atât de ordin juridic cât și de ordin tehnic, pentru soluționarea cărora solicităm respectuos explicațiile Dvs., precum urmează:

1. Cu privire la semnătura electronică simplă:

- a) Ce presupune în mod practic o semnătură electronică simplă, în contextul definiției date de art. 4 alin. (2) din Legea privind semnătura electronică și documentul electronic nr. 91 din 29.05.2014 ("Legea 91/2014")?
- b) Cum poate fi utilizată semnătura electronică simplă (i.e. cum poate fi semnat în mod practic un act juridic)?
- c) Ce semnături electronice simple sunt folosite pe piața din Republica Moldova?
- d) În contextul art. 318 alin. (3) din Codul Civil și a art. 5 alin. (2) din Legea 91/2014, ce valabilitate are semnătura electronică simplă?
- e) Cum poate fi probată semnătura electronică simplă?

2. Cu privire la semnăturile electronice avansate necalificate:

- Ce semnături electronice avansate necalificate sunt folosite pe piața din Republica Moldova?
- Cum poate fi probată semnătura electronică avansată necalificată?

3. Cu privire la semnăturile electronice eliberate de un prestator de servicii de certificare din străinătate:

- Ce valoare juridică are semnătura electronică eliberată de un prestator de servicii de certificare din străinătate, dacă aceasta nu îndeplinește condițiile din art. 6 alin. (1) din Legea 91/2014? Ar putea fi aceasta echivalentă, din punct de vedere juridic, cu semnătura electronică simplă sau, după caz, cu cea avansată calificată (dacă se respectă condițiile din art. 4 alin. 3 din Legea 91/2014, aceasta fiind și practica altor state, inclusiv România, cu referire la semnăturile electronice eliberate de un prestator de servicii de certificare dintr-un stat străin)?

4. Cu privire la aspecte tehnice:

- Cum poate fi creată cheia publică și cheia privată?
- Cum are loc transmiterea datelor de la cheia privată la cea publică și invers?

Potrivit art. 10 alin. (1) din Legea privind accesul la informație nr. 982 din 11.05.2000 ("Legea 982/2000"), "*Persoana are dreptul de a solicita furnizorilor de informații, personal sau prin reprezentanții săi, orice informații aflate în posesia acestora, cu excepțiile stabilite de legislație*".

Potrivit art. 53 alin. (1) lit. d) din Legea cu privire la avocatură nr. 1260 din 19.07.2002, "*Avocatul are dreptul: d) să solicite informații, referințe și copii ale actelor necesare pentru acordarea asistenței juridice instanțelor judecătorești, organelor de drept, autorităților publice, altor organizații, care sînt obligate să elibereze actele solicitate în conformitate cu legislația în vigoare*".

Prin urmare, în temeiul circumstanțelor de fapt și de drept menționate, vă rugăm să ne eliberați informații/explicații cu referire la întrebările enunțate, la adresa de email indicată.

SERVICIUL DE INFORMAȚII ȘI SECURITATE
AL REPUBLICII MOLDOVA

MD-2004, Chișinău, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 166 tel. 022-239-625, fax 022-234-068, e-mail: sis@sis.md

„29” septembrie 2020

Nr. 20-9-373/20

Domnului Roger GLADEI,
Director al B. A. A. „Gladei și Partenerii”
MD-2012, mun. Chișinău,
str. Vlaicu Pârcălab, 63, of. 10D
email: office@gladei.md;

Stimate domnule Gladei,

Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, fiind organ competent responsabil de elaborarea și promovarea politicii de stat și de exercitarea controlului în domeniul aplicării tuturor tipurilor de semnături electronice, în conformitate cu Legea nr. 91/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic, a examinat cererea Dumneavoastră privind expunerea asupra unor aspecte ce țin de semnătura electronică și în limita competențelor funcționale Vă comunică următoarele.

Cu referire la prima întrebare.

Potrivit art. 2 al Legii nr. 91/2014, semnătura electronică reprezintă date în formă electronică, care sunt atașate la, sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care sunt utilizate ca metoda de autentificare. În aceeași ordine de idei, conform art. 4 alin. (2) și (3) din Legea nr. 91/2014, semnătura electronică simplă este semnătura electronică utilizată ca metoda de autentificare, fără a face trimitere exclusiv la semnatar. În acest sens, semnătura electronică simplă nu permite identificarea cu certitudine a semnatarului și nu poate asigura un nivel suficient de încredere între semnatar și partea care recepționează documentul electronic, fără existența unor măsuri suplimentare care ar garanta recunoașterea semnăturii electronice. Astfel, pentru acordarea semnăturii electronice simple a puterii juridice echivalente semnăturii olografe, părțile urmează să încheie în prealabil un acord în acest sens. Totodată, menționăm că, cadrul normativ nu stabilește categorii și norme tehnice pentru

1 din 3

semnăturile electronice simple, persoana având posibilitatea de a utiliza orice tehnologie dorită, cu respectarea prevederilor de ordin general stabilite de Legea 91/2014 privind semnătura electronică și documentul electronic.

În altă ordine de idei, conform art. 318 alin. (3) al Codului Civil, actul juridic în formă electronică este echivalent cu actul juridic în formă scrisă în cazul în care poartă semnătura electronică de orice tip prevăzută de lege a persoanei care încheie actul, dacă prin acordul părților nu se prevede cerința de utilizare a unui tip concret de semnătură electronică, precum și în alte cazuri prevăzute de lege. Totodată, potrivit alin. (2) al aceluiași articol, tipurile de semnături electronice care pot fi aplicate unui document electronic, gradul de protecție al fiecărui tip și valoarea lui juridică sunt determinate de lege. Astfel, art. 8 alin. (2) al Legii 91/2014 stabilește că, la crearea semnăturii electronice simple, părțile se bazează pe prevederile acordului încheiat. Totodată, potrivit art.13 alin. (2) din Legea nr. 91/2014, documentul electronic semnat cu semnătură electronică simplă sau cu semnătură electronică avansată necalificată este asimilat, după efectele sale, cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă, doar în cazurile stabilite expres de actele normative sau de acordul părților privind aplicarea semnăturilor electronice, cu respectarea condițiilor stipulate la art.16 alin.(1) din Lege. Prin urmare, având în vedere faptul că, semnătura electronică simplă nu se bazează pe o infrastructură a cheilor publice, nu conține în sine date de identificare a semnatarului, putere juridică, similară semnăturii olografe, aceasta o va obține doar în cazul existenței între părți a unui act juridic bilateral care va reglementa utilizarea semnăturii electronice simple, forma și efectele acesteia, care va constitui și baza probantă în cazul apariției litigiilor între părți privind recunoașterea semnăturii.

Cu referire la a doua întrebare.

Potrivit art. 4 alin. (3) al Legii nr. 91/2014, semnătura electronică avansată necalificată este o semnătură electronică care: face trimitere exclusiv la semnatar, permite identificarea semnatarului, este creată prin mijloace controlate exclusiv de semnatar și este legată de datele la care se raportează, astfel încât orice modificare ulterioară a acestor date poate fi detectată.

Semnătura electronică avansată necalificată poate fi eliberată atât de către un prestator de servicii de certificare, cât și de către orice persoană fizică sau juridică. Astfel, nu există o delimitare pe categorii a semnăturilor electronice avansate necalificate utilizate pe teritoriul Republicii Moldova.

Totodată, probarea semnăturii electronice avansate necalificate are loc în același mod ca și în cazul semnăturii electronice simple, expuse mai sus.

Cu referire la a treia întrebare.

Potrivit art. 6 alin. (2) al Legii nr. 91/2014, semnătura electronică și documentul electronic semnat cu semnătură electronică nu pot fi considerate lipsite de putere

juridică doar în baza faptului că, certificatul cheii publice a fost eliberat în corespundere cu normele unui stat străin.

Având în vedere prevederile art. 8 alin. (2) și art. 13 alin. (2) din aceeași Lege, documentul electronic semnat cu semnătura electronică străină poate fi asimilat, după efectele sale, cu documentul analog pe suport de hârtie, semnat cu semnătură olografă, doar în cazul în care între părți există un acord privind aplicarea semnăturilor electronice. Totodată, o astfel de semnătură nu va putea fi echivalată din punct de vedere juridic cu semnăturile electronice avansate calificate eliberate de prestatorii de servicii de certificare din Republica Moldova, dacă nu va fi întrunită una din condițiile stabilite de art. 6 alin. (1) a Legii nr. 91/2014.

Cu referire la a patra întrebare.

Perechea de chei (privată și publică) se creează prin intermediul mijloacelor tehnice și/sau de program setate în acest scop, cu introducerea datelor care vor fi incluse în conținutul certificatului cheii publice (Nume, Prenume, IDNP etc.). Perechea de chei este creată concomitent, este interdependentă și nu are loc o transmitere a datelor de la cheia publică la cea privată sau viceversa în procesul de utilizare a acestora.

Prestatorul de servicii de certificare, sau persoana care creează perechea de chei, nu este limitat în tehnologiile pe care poate să le utilizeze pentru generarea perechii de chei utilizate la crearea semnăturii electronice avansate necalificate. Totodată, cheia privată și cheia publică utilizate la crearea semnăturii electronice avansate calificate trebuie să fie generate de către un Prestator de servicii de certificare acreditat, în conformitate cu cadrul normativ în domeniul semnăturii electronice avansate calificate, în special Normele tehnice în domeniul semnăturii electronice avansate calificate, aprobate prin Ordinul directorului Serviciului de Informații și Securitate al Republicii Moldova nr. 69/2016.

Cu respect,

Șef al Aparatului directorului

© Banca Europeană pentru Construcție și Dezvoltare 2020. Toate drepturile sunt protejate

© Consiliul Economic pe lângă Prim-ministrul Republicii Moldova 2020. Toate drepturile sunt protejate

Autor – BAA „Gladei și Partenerii”

Degrevare de responsabilitate: Această publicație a fost elaborată cu eliberarea BERD de orice răspundere legată de selecția Consultantului și calitatea activității acestuia. În niciun caz, BERD nu își asumă răspunderea pentru orice pierdere, cost, daună sau răspundere legată de rolul BERD în selectarea, angajarea sau monitorizarea Consultantului sau ca și consecință a utilizării sau încrederii în serviciile Consultantului. Această publicație a fost produsă exclusiv pentru BERD și este furnizată publicului doar în scop ilustrativ. BERD nu face nicio declarație sau garanție, expresă sau implicită, cu privire la acuratețea sau completitudinea informațiilor prezentate în această publicație. BERD nu a verificat în mod independent nicio informație conținută în publicație, iar BERD nu își asumă nicio răspundere pentru orice informație conținută în aceasta sau pentru orice denaturare sau omisiune. Această publicație rămâne proprietatea BERD.

BERD, Consiliul Economic pe lângă Prim-ministrul Republicii Moldova și BAA „Gladei și Partenerii” nu își asumă responsabilitatea sau răspunderea cu privire la utilizarea sau neutilizarea sau bazarea pe orice informații, metode, procese, concluzii sau judecăți cuprinse în prezentul document și renunță în mod expres la orice responsabilitate sau răspundere pentru orice pierdere, cheltuială sau alte daune care pot rezulta din sau sunt legate de utilizarea sau bazarea pe răspunsurile din această publicație. Informațiile incluse în acest document nu sunt prevăzute să constituie sfaturi juridice, de afaceri, medicale sau de altă natură și nu ar trebui să fie invocate sau tratate ca o substituție a consilierii specifice efectuate de către consilierii profesioniști ai clienților.

Această publicație trebuie utilizată doar ca sursă de informații, îndrumări și analize care trebuie aplicată și implementată de fiecare instituție la discreția sa și în conformitate cu propriile politici. Aceasta nu este prevăzută să fie exhaustivă și oferă mai degrabă informații generice și generale decât îndrumări specifice sectorului.

Diseminare: BERD, Consiliul Economic pe lângă Prim-ministrul Republicii Moldova și BAA „Gladei și Partenerii” încurajează diseminarea lucrărilor lor, iar cititorii pot reproduce și distribui aceste materiale în scopuri educaționale și necomerciale, cu condiția menționării corespunzătoare în privința atribuirii informațiilor și includerea mențiunii privind degrevarea de responsabilitate.